

POVIJEST HRVANJA U SVIJETU

(Ovaj tekst čini najvećim dijelom skraćeni dio poglavlja „Povijest hrvanja u svijetu“ iz udžbenika Kineziološkog fakulteta „Primjena hrvanja u ostalim sportovima“, grupe autora Marić, Baić i Cvetković, iz 2007. godine, te manjim djelom i prezentacije „Povijest hrvanja u svijetu“, autora Hrvoja Karninčića, prof. Povjerenstvo za znanstvenu literaturu i izdavačku djelatnost Kineziološkog fakulteta odobrilo je stavljanje dijela teksta iz udžbenika na internetsku stranicu HHS-a, a njegovo daljnje kopiranje i korištenje nije dozvoljeno bez njihove pismene suglasnosti.)

Teško da bi se mogao naći neki sport s tako bogatom povijesnom dokumentacijom i više tisuća godina starom tradicijom kao što je hrvanje. Ono nema svoga izumitelja, kao mnogi moderni sportovi, i slobodno se može reći da je staro gotovo toliko koliko i samo čovječanstvo. Početni oblici hrvanja vezani su za životne i vojne potrebe. Tako, na primjer, u skandinavskim načinima hrvanja hvatovi za noge nisu bili popularni jer je odjeća ometala njihovu uporabu. Narodi koji su ratovali na konjima upotrebljavali su hvatove za odjeću, kao u mongolskom hrvanju boh, tatarskom kurjašu, kazahstanskom sajsu, kirgiskom oadarišu. Dok su neki narodi u više koristili brzinu i tehniku (Japanci, Kinezi, Korejanci, Turci), drugi su preferirali snagu u borbi s obuhvatom (Slaveni, Kelti, Gruzijci, Skandinavci, Gali, Germani). S razvojem vojne tehnike i naoružanja, hrvanje gubi svoj prvobitni značaj, ali i dalje ostaje nezamjenjivo sredstvo fizičke i psihološke pripreme za podizanje radne i vojne sposobnosti.

Slika 1. Mongolski “Boh”

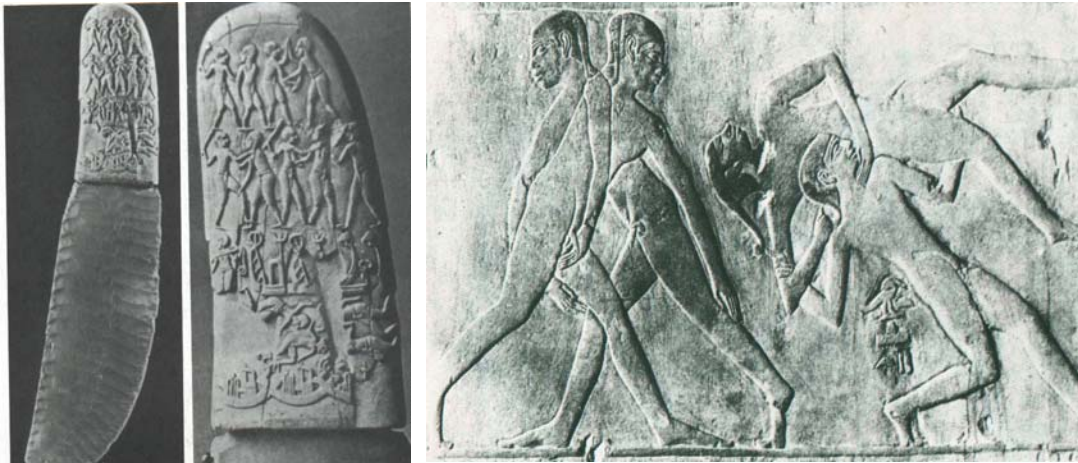

Slika 2. Tatarski “Kurjašu”

Slika 3. Japanski “Sumo”

Povijesni podaci o hrvanju kao sredstvu tjelesnog odgoja stari su više od 5000 godina. Kameni nož i njegove korice s uklesanim motivima hrvača pripadaju u najvredniji i najstariji trag o hrvanju (3100 god. p.n.e.). Nož je pronađen u grobnici Djabal el – Arak, a čuva se u muzeju Louvre, u Parizu (slika 4). Ne manje vrijedni dokumenti o hrvanju nađeni su u jednoj grobnici V. dinastije egipatskih faraona (2494-2345. god. p.n.e.) na kojoj je naslikano šest parova djece koja se hrvaju.

Slika 4. Nož i korice od noža sa motivima hrvača (3100 godina p.n.e.)

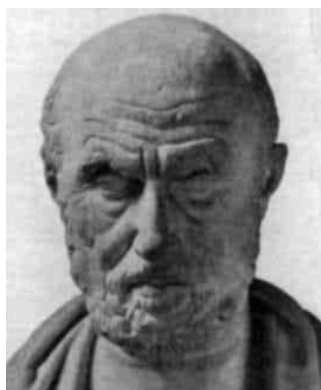
Slika 5. Hrvači – Sjeverna Sahara, grobnica Ptah-hotepa (2300 godina p.n.e.)

Isto su tako u kraljevskim grobnicama XI. i XII. dinastije u Egiptu (2050-1800. god. p.n.e.) nađene freske koje u 400 slika prikazuju vrlo bogatu i raznoliku tehniku hrvanja u stojećem i parternom položaju (slika 6). Prije 3000 godina u Kini su bila poznata hrvačka natjecanja na kojima su se natjecala djeca i odrasli, pod nazivom Dani hrvanja.

Slika 6. Freske iz grobnica u mjestu Benni Hassan na istočnoj obali Nila koje u 400 slika prikazuju tehniku hrvanja (2050 -1800. god. p.n.e.)

Hrvanje se najviše cijeni u antičkoj Grčkoj, gdje su ga smatrali vještinom i umjetnošću, a njime su se bavili i mnogi poznati ljudi toga vremena (Pitagora, Heraklit, Hipokrat i drugi).

Slika 7. Hipokrat – otac medicine (u mladosti vozio je bojna kola i bavio se hrvanjem)

U Homerovoj Ilijadi opjevan je hrvački dvoboj između Odiseja i Ajaksa povodom pogrebne svečanosti za vrijeme trojanskog rata u XII. st. p.n.e. Hrvačka su se natjecanja u to doba provodila su bez težinskih kategorija, borba nije bila vremenski ograničena i vodila se do pobjede na palestri (površini specijalno za to pripremljenoj: dolje meka, rahla zemlja, a odozgo sloj pijeska). Prije borbe borci bi se namazali maslinovim uljem i posipali pijeskom tako da je tijelo postalo klizavo pa je ostvariti hvat bilo znatno teže nego u običnim uvjetima. Do pobjede se dolazilo tako da se protivnika moralo baciti ili oboriti tri puta na zemlju. Zahvat se smatrao ispravnim ako je bačeni hrvač dotakao zemlju nekim djelom tijela iznad koljena. Ždrijebanje se prije natjecanja provodilo tako da su sudionici vadili žetone iz amfora pa su se ona dva, koja su izvukla isti broj međusobno borila; u slučaju neparnog broja natjecatelja zadnji hrvač efedr bio je u odličnom položaju jer se borio izravno u finalu. Iz toga doba najpoznatija je borba Herakla i Anteja na Olimpijskim igrama koja se vodila slobodnim stilom koji se nazvanim ortonali (slika 8).

Slika 8. Borba Herakla i Anteja (Pariz, Muzej Luvre)

Povjesničari su utvrdili da su prve olimpijske igre održane 776. god. p.n.e. Hrvanje je bilo glavna sportska disciplina olimpijskih igara kao samostalna disciplina, kao kruna pentatlona i u okviru pankrationa. O podvizima hrvača toga vremena ostali su zapisi u kojima ima i istine i legende. Najslavniji hrvač bio je Milon iz Krotona koji je 30 godina bio nepobijeđen, 6 puta je bio pobjednik olimpijskih igara, 4 puta pobjednik na pitijskim, 10 puta na ismijskim i 9 puta na nemejskim igrama. Bio je vrlo učen i obrazovan, omiljen i cijenjen među sugrađanima. Neprijatelji su ga poštovali kada je

vodio svoje građane u bitkama. Jedna legenda o Milonovoj ogromnoj snazi govori da je svojim leđima zadržao strop zgrade koja se počela rušiti za vrijeme jednog predavanja njegova slavnog učitelja Pitagore. U drugoj se govori da je prije početka olimpijskih igara, da bi impresionirao svoje protivnike i publiku, oprčao cijeli krug oko stadiona noseći bika na leđima. Postoje i zapisi o nadljudskoj snazi Herkulesa, sina boga Jupitera, za kojeg se govorilo da pomaže sirotinji i kažnjava pokvarenjaštvo. Pobjednike olimpijskih igara u hrvanju nazivali su počasnim imenom “prvi do Herkulesa”. Na popisu olimpijskih pobjednika nalazi se stotinjak imena za cijelo helensko razdoblje. Svoje uspjehe na olimpijskim igrama ponavljao je i Hiposten iz Sparte, koji je bio šest puta olimpijski pobjednik, a njegov sin Etemoklo 5 puta. Olimpijske pobjednike slavili su kao heroje i u njihovu čast podizali su im statue s lovorovim vijencem na glavi.

Slika 9. Reljef na pogrebnom spomeniku kurosu (Nacionalni arheološki muzej u Ateni, 510 god.p.n.e.)

Između 632. i 616. god. p.n.e. održavale su se i dječje olimpijske igre u trčanju, hrvanju, petoboju i boksu. Dječaku Kratinosu, pobjedniku u dječjem hrvanju na 126. olimpijskim igrama, dozvoljeno je da podigne svoj kip i kip svoga trenera u Altisu. I u to vrijeme mnogi su pisci i filozofi veličali taj trenerski poziv. Hrvački treneri bili su vrlo cijenjeni i čuveni. Poznato je da je Melesias, trener Alkimedona iz EGINE, odgojio skupinu hrvača koja je izvojevala 30 olimpijskih pobjeda i pobjede na drugim igrama. U III. stoljeću nove ere Filostrat piše u svojem djelu O trenerskoj nauci da trener svoja bogata iskustva prenosi na svoje učenike. Sigurno je da bez prenošenja tih iskustava ne bi bilo napretka u sportu. Prema Oksirikovu rukopisu može se vidjeti da je već tada postojao metodički razrađen put poučavanja hrvanja. U školama hrvanja stajali su natpisi: “Uči školu hrvanja prije nego li se počneš natjecati”. Prema podacima koje daje Pindar, već su tada poznavali i hrvački most, a Epiktet je dao opis nekih specijalnih vježbi za jačanje vratne muskulature. Koristile su se trenažne lutke i specijalne vježbe slične današnjima. Poslije treninga hrvači su koristili masažu, tuš i plivanje. Poznato je da su se helenski dječaci već sa dvije godine bavljali jednostavnim oblicima hrvanja, koji su slični današnjoj tzv. borbi pijetlova. Dječaci su, skakućući na jednoj nozi, a drugu pridržavajući rukom iza leđa, nastojali izbaciti iz ravnoteže jedan drugoga udarcem ramenima. U gimnazijama tog doba često su se nalazile statue dvojice mitskih hrvača - Herakla i Tezeja, koji su imali prekrasne

figure što je gimnazijalcima ulijevalo osjećaj snage i odvažnosti. Hrvanje nije bilo nepoznato ni ženama. Zapisano je da su se mlade Spartanke borile na hrvačkim borilištima.

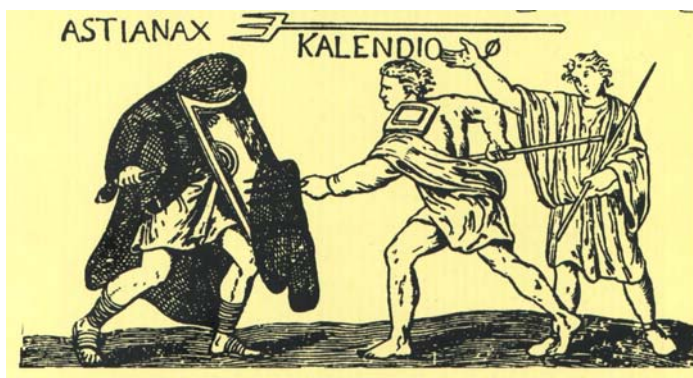

Slika 10. Starogrčki srebrni novčić s motivima hrvača (privatna kolekcija, 400 – 370 god.p.n.e)

Pentatlon ili petoboj uveden je u olimpijski program 708. god. p.n.e., a sastojao se od bacanja koplja, bacanja diska, skoka u dalj, trčanja i hrvanja, kao najvažnije discipline. Prema mnogim zapisima, slikama, reljefima i skulpturama može se zaključiti da su se u hrvanju koristili elementi tehnike slobodnog načina. Zahvati opasni po zdravlje nisu bili dopušteni, ali kasnije, s pojavom pankrationa, dozvoljeni su i zahvati kojima se mogla protivniku nanijeti ozljeda da bi ga se onesposobilo za daljnju borbu.

Slika 11. Pankration

Slika 12. Gladijatori

U doba stvaranja Rimskog Carstva, hrvanje postaje važno sredstvo za pripremu rimskih vojnika i gladijatora. Grčki treneri i učitelji, koji su rimske patricije učili hrvanju, uspjeli su sintetizirati dinamično hrvanje Etruščana i grčke načine. Međutim, Rimljani su više koristili pankration u kojemu su bile dopuštene i različite poluge, ozljeđivanje protivnika, čak i smrtonosni zahvati. U Rimu se pojavljuju i gladijatorske igre koje su u početku imale natjecateljski karakter, ali su postupno prerasle u krvave obračune među gladijatorima ili između gladijatora i divljih zvijeri. Sve je to napravljeno radi zabave bogatih robovlasnika te odvrćanja pažnje ljudi od problema u državi. Tako je hrvanje polako počelo gubiti svoju odgojno – obrazovnu vrijednost, a s jačanjem kršćanstva, 394. godine Teodozije I ukida natjecanja. Tako su olimpijske vrijednosti tonule u mračno doba srednjeg vijeka, no ipak hrvanje je uspjelo preživjeti

jer je tadašnja elita u palačama i dvorcima i dalje prakticirala hrvanje. Bezbrojni umjetnici, pisci i slikari ohrabivali su hrvanje kroz svoje radove. Prva knjiga o hrvanju pojavila se u Njemačkoj 1443. godine. Bilo je to djelo Fabijana Von Auerswalda pod naslovom “Hrvačka umjetnost”, no štampana je tek 1539. godine u Wittenbergu. Jedan od najvrednijih radova tog vremena jest 112 slika u boji s prikazom tehnika hrvanja čuvenog slikara Albrechta Dürera iz 1512. godine. Vrlo je poznat i rad Romeina de Huga, nizozemskog grafičara, koji je na drvu prikazao na 71 slici zahvate iz hrvanja. Naravno ne smije se zaboraviti ni djelo Michelangela Buonarottija “Hrvači” koje se nalazi u muzeju Louvre u Parizu (slika 14).

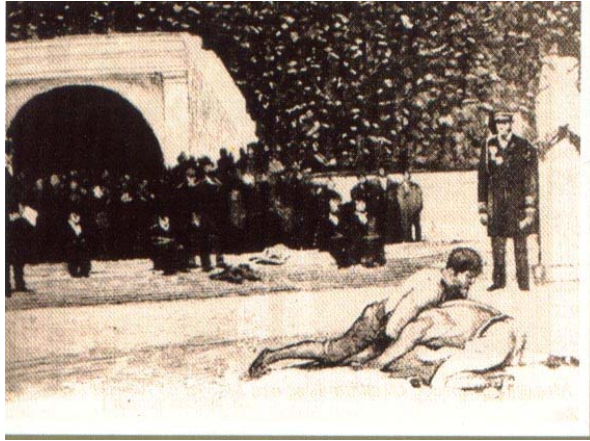

Slika 13. Hrvači (srednji vijek)

Slika 14. Hrvači
(Michelangelo)

U Europi je aristokracija hrvanje koristila u svom sustavu tjelesnog odgoja (na primjer, u odgoju mladih vitezova u sklopu 7 viteških vještina), a zbog njegove pristupačnosti koristile su ga i šire narodne mase. Velik doprinos razvoju hrvanja dali su predstavnici filantropističke pedagogije u XVIII. i XIX. st. Guts-Muts, Vieth, Rousseau, Komensky i drugi, koji su hrvanje smatrali izvanrednim sredstvom tjelesnog odgoja. Vieth piše da nema tako dobre gimnastike za tijelo kao što je hrvanje i kao kruna tjelesnog odgoja uvršten je u školski program. Krajem XIX. st. naglo se počelo razvijati profesionalno hrvanje koje je zahtijevalo specijalni režim života, teške svakodnevne treninge i druge uvjete nedostupne hrvačima narodnih načina hrvanja i amaterima. Osim toga, nisu postojale ni težinske kategorije. Hrvačke aktivnosti odvijale su se kao cirkuske priredbe, ekshibicije i pojedinačna europska i svjetska prvenstva. Na prvom programu modernim olimpijskim igrama 1896. god. u Ateni u glavni dio programa uvršteno je i hrvanje grčko-rimskim načinom. Natjecalo se svega pet hrvača u samo jednoj težinskoj kategoriji, a pobjednik je postao Nijemac Schumann nad Grkom Tsitasom (slika 16).

Slika 15. Hrvanje na OI u Ateni 1896 godine.

Slika 16. George Tsitas (lijevo) i Carl Schumann (desno) na OI u Ateni 1896 godine.

Kao što je već ranije napomenuto, hrvačka natjecanja u staroj Grčkoj i Rimu održavala su se slobodnim načinom. Današnji grčko-rimski način nastao je u XV. st. u francuskoj oblasti Rhone i Garhonne. Uzeti su pozitivni etički principi hrvanja drevnih Grka, a zabranjeni su svi opasni i bolni zahvati te borba s hvatom za noge, kao i korištenje nogu. Kasnije, ekspanzijom Francuske, grčko-rimski način se proširio Europom i stekao mnoge pristalice. Prvo hrvačko svjetsko prvenstvo organizirao je pariški Journal des sports 1898. godine u Parizu uz sudjelovanje 30 hrvača. Pobjednik je bio francuski hrvač Paul Pons; 1899. god. pobjednik je bio Kara Ahmet (Turska); 1898. god. Georg Hackenschmidt je postao u Beču prvak Europe, a 1901. god. Georg, koga su zvali ruski lav, osvojio je u Parizu naslov prvaka svijeta. Čuveni hrvači s početka XX. st. Bilki su još Ivan Podubni, Georg Lurij, Nikolaj Vahturov, Ivan Šemjakin, Pjotr Jankovski (Rusija), Vladislav Pitlašinski (Poljska), Nikola Petrov (Bugarska), Jean Brojasse (Francuska), Jakob Koch (Njemačka), Lara Ahbs i drugi.

Slika 17. Georg Hackenschmidt

Na početku XX. st. sportovi snage (hrvanje, dizanje utega, bacanje kugle, bacanje diska i potezanje užeta) bili su povezani. Prva Svjetska hrvačka federacija osnovana je 1905. god. u Duisburgu, prema podacima Stena Svensona, na inicijativu Njemačkog atletskog saveza. To je vjerojatno dovelo do uvođenja težinskih kategorija, što je izuzetno važno za daljnji razvoj hrvanja. Tako se, na primjer, na Olimpijskim igrama u St. Louisu 1904. god. hrvalo samo slobodnim načinom u 7 težinskih kategorija, 1908. god. u Londonu u 4 težinske kategorije grčko-rimskim i u 5 kategorija slobodnim načinom. Prije Olimpijskih igara u Stockholmu 1912. god. organizacijski

odbor Igara dao je zadatak Hrvачkom savezu Švedske da organizira kongres zemalja sudionica sa svrhom da se razjasne pitanja vezana za hrvanje. Taj kongres nije održan, ali je odbor izradio osnovne stavove međunarodne federacije i pravila. Naime, na tim olimpijskim igrama borba između Rusa Kleina i Finca Asikainena trajala je 10 sati i 30 minuta, pa su igre su zbog hrvanja trajale 21 dan (slika 18). To je dovelo do ograničenja trajanja borbe na 2 x 30 minuta s jednom minutom odmora, neriješenih borbi i određivanja pobjednika na temelju postignutih bodova.

Slika 18. Asikainen (lijevo) i Klein (desno) na OI u Stockholmu 1912 godine.

Smatra se da je Svjetska hrvačka federacija (FILA) osnovana 1921. god. sa sjedištem u Parizu. Izbijanje II. svjetskog rata prouzročilo je prekide u međunarodnim odnosima do 1946. god. kada ponovno oživljava aktivnost FILA-e pod vodstvom Viktora Smedsa. Od 1950. god. u Stockholmu dužnost predsjednika obavlja Roger Coulon koji je na tu funkciju ponovno izabran na kongresu FILA-e 1956. god. u Melbourneu. Godine 1971., nakon Coulonove smrti, dužnost predsjednika preuzima dotadašnji glavni tajnik FILA-e Milan Ercegan (Jugoslavija), koji je službeno izabran na tu dužnost u Münchenu 1972. godine na kongresu FILA-e. Zbog izuzetno velike aktivnosti FILA-e javlja se potreba za formiranjem kontinentalnih federacija pa je 1978. god. u finskom gradu Oslu formiran Europski odbor za hrvanje. Milan Ercegan obnašao je dužnost predsjednika FILA sve do listopada 2002. godine, kada se povukao sa tog mjesta zbog zdravstvenih razloga. Na kongresu FILA-e 2002. godine u Moskvi za novog predsjednika izabran je Raphael Martinetti iz Švicarske. Pripravljene prema službenom biltenu Svjetske hrvačke federacije br. 163 (2000). u tablici 1. prikazani su rezultati za 20 najboljih hrvača 20 stoljeća za slobodni i za klasični način (tablica 1) te plasman za 10 najboljih hrvačica (tablica 2). Njihov poredak određen je prema zbroju bodova na olimpijskim igrama i svjetskim prvenstvima. Interesantno je da su najbolji hrvači slobodnog i klasičnog načina trostruki olimpijski pobjednici i deveterostruki svjetski prvaci Aleksandar Karelin i Aleksandar Vasiljevič Medved, obojica iz superteške kategorije (slika 19).

Slika 19. Aleksander Karelin (lijevo)
i Aleksandr Vassilievitch
Medved (desno)

Tablica 1. Najuspješniji hrvači slobodnog i klasičnog načina u 20 - tom stoljeću

R. b.	Prezime	Država	O. I.	Bodovi O. I.	S. P.	Bodovi S. P.	Bodovi ukupno
SLOBODNI NAČIN							
1.	A. V. Medved	BLR	3x1	60	9x1	90	150
2.	A. Fadzaev	RUS	2x1	40	8x1, 1x2	85	125
3.	M. Khadarcev	RUS	2x1, 1x2	50	7x1	70	120
4.	S. Beloglazov	RUS	2x1	40	6x1, 2x2	70	110
5.	V. Jordanov	BUL	1x1, 1x3	25	7x1, 2x2	80	105
6.	B. Baumgartner	USA	2x1, 1x2	55	3x1, 3x2	45	100
7.	S. Andiev	RUS	2x1	40	5x1	50	90
8.	I. Tediashvili	RUS	2x1	40	4x1, 2x2	50	90
9.	J. Smith	USA	2x1	40	4x1	40	80
10.	M. Dagistanli	TUR	2x1	40	3x1	30	70
11.	A. Movahed	IRI	1x1	20	5x1	50	70
12.	Y. Takada	JPN	1x1, 1x3	25	4x1	40	65
13.	Tachti	IRI	1x1, 2x2	40	2x1	20	60
14.	A. Ivanitcki	RUS	1x1	20	4x1	40	60
14.	B. Saitiev	RUS	1x1	20	4x1	40	60
14.	W. Jumin	RUS	1x1	20	4x1	40	60
17.	R. Khadem	IRI	1x1, 1x3	25	3x1, 1x2	35	60
18.	A. Ayik	TUR	1x1, 1x2	30	2x1, 1x2	25	55
19.	I. Yarigin	RUS	2x1	40	1x1	10	50
20.	A. Beloglazov	RUS	1x1	20	3x1	30	50
KLASIČNI NAČIN							
1.	A. Karelin	RUS	3x1	60	9x1	90	150
2.	V. Resanchev	RUS	2x1	40	5x1	50	90
3.	I. Polyak	HUN	1x1, 3x2	50	3x1, 2x2	40	90
4.	A. Roschin	RUS	1x1, 2x2	40	3x1, 3x2	45	85
5.	I. Kozma	HUN	2x1	40	3x1, 1x2	35	75
6.	A. Kolchinski	RUS	2x1	40	1x1, 5x2	35	75
7.	C. Westergren	SWE	3x1	60	1x1	10	70
8.	P. Kirov	BUL	2x1	40	3x1	30	70
9.	R. Rurua	RUS	1x1, 1x2	30	4x1	40	70
10.	N. Balboschin	RUS	1x1	20	5x1	50	70
11.	K. Yerlikaya	TUR	1x1	20	4x1, 2x2	50	70
12.	V. Maenza	ITA	2x1, 1x2	50	2x2	10	60

13.	M. Bullmann	GER	1x1, 1x3	25	3x1, 1x2	35	60
14.	M. Mamiashvili	RUS	1x1	20	3x1, 2x2	40	60
15.	A. Gronberg	SWE	2x1	40	1x1, 1x2	15	55
16.	K. Pihlajmaki	FIN	2x1, 1x2	50			50
16.	A. Wronski	POL	2x1	40	1x1	10	50
16.	J. Roeningen	NOR	2x1	40	1x1	10	50
16.	B. Rradev	BUL	2x1	40	1x1	10	50
16.	O. D. Friman	FIN	2x1	40	1x1	10	50

Legenda: O. I. - Olimpijske igre, S. P. - Svjetsko prvenstvo, 1. mjesto na O. I. – 20 bodova, 2. mjesto na O. I. – 10 bodova, 3. mjesto na O. I. – 5 bodova, 1. mjesto na S. P. – 10 bodova, 2. mjesto na S. P. – 5 bodova, 3. mjesto na S. P. – 0 bodova.

Tablica 2. Najuspješnije hrvačice slobodnog načina u 20 - tom stoljeću

R.b.	Prezime	Država	Svjetska prvenstva	Bodovi
1.	Xine Zhong	CHN	5x1, 2x2	95
2.	A. Gomis	FRA	4x1, 2x2, 1x3	85
3.	C. Nordhagen	CAN	4x1, 1x2, 1x3	75
4.	Gudrun Hoie	NOR	4x1, 1x2, 1x3	75
5.	P. Sanders	USA	4x1, 1x2	70
6.	Joshimura	JPN	3x1, 1x2, 2x3	65

Legenda: 1. mjesto na S. P. – 15 bodova, 2. mjesto na S. P. – 10 bodova, 3. mjesto na S. P. – 5 bodova

Raspad bivšeg SSSR-a, doveo je do toga da se je ionako velika konkurencija još više povećala. Na zadnje održanim olimpijskim igrama u Pekingu (2008), deset najbolje plasiranih zemalja u klasičnom načinu hrvanja bile su redom: Rusija, Francuska, Kina, Kuba, Kazahstan, Azerbajdžan, Mađarska, Armenija, Bugarska i Kirgistan. U hrvanju slobodnim načinom najuspješnija bila je Rusija, a slijedile su je redom: Ukrajina, Uzbekistan, Gruzija, Kuba, Azerbajdžan, Kazahstan, Turska, USA i Japan.

U hrvanju slobodnim načinom za žene najuspješniji je bio Japan, a slijedila ga je Kanada, USA, Kina, Kazahstan, Bugarska, Rusija, Poljska, Francuska i Azerbajdžan.

Današnje stručno vodstvo FILA-e stalno radi na unapređenju ovoga sporta, što je rezultiralo uključenjem ženskog hrvanja na Olimpijske igre, uključenjem novih načina hrvanja pod svoje okrilje (grapplinga, atenskog pankrationa, tradicionalnog hrvanja,...), te stalnim povećanjem članica te traženjem novih, boljih, hrvačkih pravila.

Slika 20. Hrvanje slobodnim načinom za žene olimpijska je disciplina od Atene 2004 godine

Pripremio za internet stranicu HHS-a: dr.sc. Mario Baić